

Halvor Vegard Hauge og veien mot universitetet

Av Thor Einar Hanisch

Regional høyskoledirektør i Agder 1980–1994

Halvor Vegard Hauge ble født i Lier den 6. mars 1914. Han tok matematisk-naturvitenskaplig eksamen 1940. Undervisningspraksis hadde han ved Drammen kommunale real-skole, Voss landsgymnas og fra 1. august 1947 ved Drammen offentlige høyere almenn-skole. I 1957 disputerte han for den filosofiske doktorgraden ved universitetet i Oslo. Halvor Vegard Hauge døde 8. juni 1999.

Etter som tiden går og mange nye studenter, og gledelig mange interesserte fra byen og landsdelen ellers, er med på omvisninger på Campus Gimlemoen, kommer gjerne spørsmålet hvem Halvor Vegard Hauge var. Folk har jo merket seg at hans navn er knyttet til høyskolens mest sentrale plass; det lange og brede grøntområdet som strekker seg fra studentkantina i Jacob Aalls hus og nedover mot vest forbi de tilstøtende kortendene av Niels Henrik Abels Hus og Ketil Moes Hus mot sør, og mot nord Kirsten Flagstads Hus og Eilert Sundts Hus. De som ved sine navn er knyttet til alle disse, og til alle andre aktuelle bygg og auditorier mv, ble jo omtalt av HiAs navnekomite. Hvorfor ikke Hauge, Agder distriktshøgskoles første leder? Han som alt i utgangspunktet ville, og la strukturer og føringer for, Universitetet på Sørlandet?

De to opplagte svar er disse: Halvor Vegard Hauge er så kjent for så mange at det tidligere ikke var nødvendig å nevne hans meritter spesielt. Dessuten: Det var Kristiansand Kommune, og ikke som for alt annet HiAs styre, som ga plassen, og også veien Gimlemoen, navn. Navnet Gimlemoen ga seg nærmest selv når en ser hen til områdets lange militære fortid, nå også med eget minnemonument i svingen inn mot den gamle leir. Men Halvor Vegard Hagues Plass?

Jo, Halvor Vegard Hauge har så visst sin plass både fysisk og akademisk i den høyere utdanningens og forskningens historie på Agder. Om han kan en si, som det har vært sagt om store profiler før, at han kom, så og vant. Kom gjorde han 1. august 1960. Fra lektorat i Drammen til stillingen som rektor ved Kristiansand Katedralskole, etter først å ha søkt rektorstillingen ved Arendal gymnas. Med vitenskapelig bagasje som dr philos grad i ferskvannsøkologi og med erfaring som forskningsleder fra Institutt for Atomenergi på Kjeller bak seg. Senere ble hans vitenskapelige basis ytterligere befestet under vikariat for professor Olav Gjærevoll ved Universitet i Trondheim, da Gjærevoll var landets første miljøvernminister. Hauge fikk legitimitet i universitetskretser og ble tatt alvorlig når han la grunnlaget for Agders ennå i dag store sak: Universitetet på Sørlandet. Det ville han for øvrig ha, og det alt i 1960-årene, på et 2000 mål stort område han hadde sett seg ut på Jegersberg-Presteheia. Det vil si så nær Gimlemoen som det den gang gikk an å komme. Ingen før han hadde ellers tenkt på at Katedralskolen skulle kunne flyttes fra byen til Oddemarka!

Så gikk da dr philos Halvor Vegard Hauge, mannen som aldri kunne slå seg til ro med tingenes tilstand, til verket. Som den strateg, alliansebygger og iverksetter han stadig mer utviklet seg til å bli.

Strategen: Nesten umiddelbart tok Hauge initiativ til oppstartning av Agder Akademi og Universitetskomiteen for Sørlandet. Han ga disse en sammensetning som trakk på bærende krefter i hele landsdelen. Han utviklet potensialet i Kristiansand Museum, senere Agder Naturmuseum og Botaniske hage, til, i tillegg til Kristiansand Katedralskole, å være base for den undervisning i universitetsfag han initierte. I tillegg så han etter hvert mer og mer betydningen av den pilaren Norges Handelshøyskoles desentraliserte virksomhet ved Kristiansands Handelsgymnasium, under ledelse av en annen respektert rektor, Ewald Junker, kunne være. Det ikke minst da temaet distriktshøyskole for alvor kom på banen i og med Ottosen-komiteens innstillinger, og Komiteen for Økonomisk College i Kristiansand vant fram med sin visjon om regionalisert høyere økonomisk-administrativ utdanning. En visjon den delte med inspiratoren, rektor Dag Coward ved Norges Handelshøyskole. Hauge ville nok likevel helst tatt universitetet på direkten, men innså fort at veien dit måtte gå via distriktshøyskolen.

Dermed søkte han og fikk direktørstillingen, en stilling som den gang, noen rektor fantes ikke, ga økt vingespenn. Han var da også styrefor-
mann for Museet, og spilte toneangivende roller i Universitets-
komiteen og Akademiet, uten selv alltid å være formell preses eller
formann. Det er neppe tvil om at denne posisjoneringen var frukt av
strategiske valg han så som nødvendige for å vinne fram med selve
kongstanken: Universitetet.

Alliansebyggeren: Hauge så og realiserte langt på vei potensialet for
samarbeid med Sørlandets Tekniske Skole i Grimstad, senere AID, og
med Kristiansand lærerskole, senere KLH, en av landets eldste og
største lærerutdanningsinstitusjoner. Begge rektorene, Einar Grude og
Wilhelm Aarek, engasjerte seg tidlig i universitets- og distriktshøy-
skole-saken. Det gjorde også, og ikke minst, landsdelens to aktive
skoledirektører, Hallgeir Furnes (VA) og Henrik Bargem (AA, senere
også i viktig funksjon som statssekretær for Kjell Bondevik). Men al-
liansebyggingen til Hauge omfattet selvfølgelig også i heldige øye-
blikk når prosessene tok fart, Agder-representantene på Stortinget,
landsdelens fylkesmenn, lokalpolitikere og rådmenn og toneangiven-
de regionale næringslivsledere og avisredaktører. Av stor betydning
var også hans evne til å finne fram til folk i de akademiske miljøer,
spesielt ved Universitetet i Oslo, som delte, eller kom til å dele, hans
visjoner for Sørlandet. Viktigst blant de første og fremste var nok pro-
fessor Eiliv Skard.

Iverksetteren: Hauge var systematikeren som bygde stein på stein.
Eksempler på slag han vant, og som
var viktige for sin tid, var, under varie-
rende grader av motstand, å skape mu-
lighet for desentralisert immatrikule-
ring av studenter på Sørlandet, å gi un-
dervisning til forberedende prøver lo-
kalt, å sprengte universitetssatte gren-
ser for å gi undervisning på grunnfags-
nivå. Dette banet etter hvert vei for sei-
nere mellomfagtillegg og stadig flere
realfagemner gitt desentralisert.

Dyktige lærere til alt dette fant han
ofte ved eller nær egen institusjon.
Den var i hans lange rektorperiode fra
1960 til 1981 tross alt Kristiansand

Professor, dr. philos Eiliv Skard

Katedralskole. De to årene fra sommeren 1969 til sommeren 1971, i permisjon for å være ADH's første direktør, var tross alt en gjesterolle i den lange sammenhengen. I likhet med kollegaen Kjølsv Egeland i Rogaland ble universitetsmannen Hauge aldri helt ut distriktshøyskolemannen Hauge. Men uansett hvor disse to, nå avdøde riddere av St. Olavs orden, hadde sine baser, jevnet de begge i imponerende grad vei i hver sin region. Først fram mot distriktshøyskolen. Og så framover mot universitetet!

Dette kan sies å være en korttekst om Hauge slik den evt kan gå inn i en travel avis. Men her i byselskapets årsskrift gis det en velkommen anledning til å gå nærmere inn på så vel mannen som verket. Det kunne være fristende først å ta for seg mannen og så verket. Men her synes det nesten umulig. Så nær er de knyttet sammen. Spesielt gjelder det når vi skal begrense oss til å bringe noe lys over hans innsats på den kristiansandske og i noen grad sørlandske arena. Mannen Hauge ble formet tidligere. Om han var født og vokst opp i Lier i Buskerud, og tok artium i Drammen, kjente han røttene sine fra Vegårshei så sterkt at han i godt voksen alder knyttet Vegard til sitt navn.

Så objektivt beskriver Hauge i sin egenfinansierte bok om Kristiansand Katedralsskole sin inntreden her sommeren 1960:

"Den nye rektor var ikke innstilt verken av lærere eller forstanderskap. Det vakte derfor stor undring og misnøye at skolens ualminnelig dyktige og høyt avholdte inspektør, (William Myhre-Nilsen) som var innstilt som nr 1 av alle lokale instanser, ikke ble utnevnt. En undring som for så vidt deles av den nye rektor, og han forstår at forstanderskapet stilte seg spørrende til hvilke grunner departementet hadde for å gå utenom forstanderskapets innstilling."

I hvert fall, uten forkleinelse for Myhre-Nilsen, inspektøren og lektoren som alle vi elever, og i høyeste grad kollegene ved skolen satte pris på og respekterte, kom Hauge utenfra mot alle odds. Han ble for øvrig hjertelig mottatt av en inspektør som var det stikk motsatte av en "bad loser". Noen slik taper, det har for øvrig Hauge selv heller aldri vært. Men en så jo hans rynkede bryn og hans skuffelse når ett eller flere av hans hjertebarn blant prosjektene ikke tok av raskt nok for hans til tider, og oftest helt ut forståelig, ikke så lite utålmodige sjel. Slike prosjekter var gjerne lokaliseringsprosjektene og byggeprosjektene han lanserte og målbar.

*Fra den første filosofiforelesning i Kristiansand (Katedralskolens gymnastikksal)
10/9 1962*

Konkret gjaldt det katedralskolens og museets alltid levende byggeplaner, og mer visjonært: lokaliseringen av det framtidige universitet. Det var stort at det etter hvert ble bygging for alle på Gimle, ikke for katedralskolen på Grim, som han først hadde tenkt seg. Denne hans hovedplattform og første kjærlighet, hans Schola Christiansandensis, var fra først av kalt "byens didaktiske institutt": Fattigskole, borgerskole og latinskole i ett. Den var der jo allerede fra ca 1650 da det bare var 50 hus i byen!

Alt høsten 1960, to år etter at Agder Akademi ble etablert 27.oktober 1962, med Hauge selv som den første preses, og tre år før Universitetskomiteen var et faktum, med Sverre Walter Rostoft som formann, lanserte Hauge universitetsambisjonen. Det gjorde han fra sin første bastion, i tillegg til Katedralskolen selv: Museet. Kulturredaktør Oddvar Munksgaard forteller malende om mottakelsen av ideen i en bredt anlagt artikkel om Hauge i Fædrelandsvennen 1.september 1979:

- "Jeg satt som medlem av Kristiansand Museums styre da Katedralskolens nye rektor i egenskap av formann utmalte sine vyer om Kristiansand som universitetsby for et nokså måpende

kollegium. Satt han kanskje ikke der og mente alvor? Jeg gikk hoderystende hjem til familien og berettet om feberfantasiene. I grunnen var det litt synd på ham, for vi imøteså hvordan idealisten ville brase hodet i veggen i rådhus og departementskontorer, hvor pengesekkene erfaringsmessig var knyttet med femdobbel muleband. Men det var naturligvis både logikk og konsekvens i alt han sa. Vi kunne ikke være uenige med ham, sånn sett. Og når han klasket i bordet den historiske kjensgjerning at biskop Gunnerus i Trondhjem Stift alt i 1771 fant at Kristiansand var et passende sete for et universitet, så var jo rektor i det minste i godt selskap."

- Og Munksgaard tilføyer meget apropos:- "Vi visste ikke da hvilken bulldozer denne nye dr. philos i rektorstolen virkelig var. At han ikke dunket hodet i veggen, men gikk tvers gjennom den. Vi skulle lære ham å kjenne som såmann i en ny kulturell grotid."

Utfra de relativt sett traurige og beskjedne forhold som var så vel katedralskolens som museets i 1960-årene, må en si at det var mektig godt gjort av Hauge å gå så sterkt ut.

Ved en kollegiesammenkomst i hotell Norge i 1966 ga han uttrykk for at en rekke kolleger slutter og skolens forstanderskap må vi si farvel til, skjønt det nye utvalg ennå ikke er ferdig oppnevnt og konstituert. Og han fortsetter: "Trist er det at vi ennå ikke kan si farvel til våre utjenlige skolebygninger. Ja, hva sier ikke Odd Hølaas om hva han følte for disse bygninger allerede for en mannsalder siden. Han skriver om Herman Smitt Ingebretsen at han hadde en krets av venner omkring seg som brødrene Schelderup, Erling Tobiassen, Einar Edwin og Josef Faaland, kort sagt et lite akademi av begavet ungdom, et nyttig og utviklende suffix til den tunge og dystre katedralskolen. Til tross for at jeg nok må si at jeg i de år jeg har vært ved katedralskolen har opplevet lignende stimulerende suffixer, må jeg innrømme at jeg ved flere anledninger har vært sterkt fristet til og oppfordret til å forlate en skole som bys slike kår. Når jeg hittil ikke har gjort det skyldes det nettopp elevene og kollegiet." Og karakteristisk nok tilføyer han så i ettertankens streiflys: - "Jo mer man lærer mennesker å kjenne, med deres svakheter og fortrinn, jo mer trer de gode sider fram og de feil vi alle er beheftet med kommer mer i bakgrunnen."

Som rektor gav han en annen gang overfor katedralskolens tidligere elever uttrykk for - ikke uten humor - en viss avmakt. "Jeg er lite vant til å dirigere, nå til dags dirigeres rektor både ovenfra og nedenfra;

fylkesskolestyre og elever. De fleste av dere har vel hørt nå hvordan en kollega noe treffende karakteriserte rektors situasjon før og nå. Han sa det slik: Når det ble meldt at en elev skulle komme til rektor, meldte spørsmålet seg: Hva galt har nå han gjort, men i dag når en elev kommer inn på rektors kontor tenker han, rektor, hva galt har nå jeg gjort! Vel, den mulighet er der fremdeles, tross alt, at man kan la seg dirigere innenfra og ovenfra i de store saker som gjelder skolen, tilføyde han så noe mer offensivt.

Enda verre stilt enn Kristiansand Katedralskole som katapult for et universitet var Kristiansand Museum, som da nærmest var en integrert del av skolen. Fædrelandsvennen omtaler dets kranke skjebne så sent som i 1986 som en 35 år gammel skandale. I 1951 ble museet i følge avisen regelrett kastet ut av de lokaler man i en årrekke hadde disponert i 2.etasje i den gamle bibliotekbygningen, og som en skrev, museet ble henvist til å stuve sammen alt sitt habengut på bibliotekloftet.

Da Hauge i 1960 kom til Kristiansand og i stillings medfør overtok som museumsstyrets formann, var noe av det første han gjorde, sammen med vaktmesteren, å trekke fram fra en fullstappet skuff i et gammelt kjøkkenbord på loftet de høytidelige papirer om museets utvikling tilbake til starten i 1828. - Vi gikk igjennom alt sammen, og det var en opplevelse som fikk en nesten til å gråte, fortalte Hauge. Da hadde det alt i mange år vært klart at museet måtte få sine permanente lokaler på Gimle gård, der museets verksteder hadde fått opphold i det gamle grisehuset.

Selv om Hauge hadde god greie på byggesaker og flere ganger imponerte også med på egen hånd å utarbeide planutkast, sto nok hensynet til elevene fremst i hans forestillingsverden.

Han hadde sett fra egen studietid hvordan mange studenter ikke klarte overgangen fra hjemstedet til Oslo. Noe av det samme hadde han sett på gymnaset på Voss, elevene kom fra hele landet og kunne enten gå til topps eller gå helt ned. Han mente derfor at kunne de få et par ekstra år i hjemmets arne, så ville det være en stor vinning. - Derfor benyttet jeg meg av den meldingen til Stortinget hvor det sto at enkelte skoler kunne få lov til å ha undervisning videre. Det grep jeg med en gang og undersøkte om det var mulig for oss å få i stand undervisning til forberedende prøver. På enkelte hold ble jeg møtt med at Universitetet kunne ikke gå ut og holde forelesninger utenfor Universitetet. Da sa universitetets rektor, Johan Tidemand Ruud:

Fra en immatrikulering i Frikirken

"Dette er tøv. Jeg har jo i mange år holdt mine forelesninger på båter i Finnmarkshavet for mine studenter". Dermed falt det argumentet til jorden.

Sammen med professor Eiliv Skard begynte Hauge så å plukke ut forelesere. Skard holdt selv den første forelesningen 10. september 1962 i pikenes gymnastikksal på katedralskolen. Hauge omtalte begivenheten som en stor opplevelse. Lektorene Håkon Flottorp, William Myhre-Nilsen, Fredrik Werring, Tore Austad og Harald Synnes var blant dem som tidlig ble utvalgt til å gi universitetsundervisning.

Hvem var først ute, Kristiansand eller Stavanger? Hauge var alltid klar på at det var fra Kristiansand det første initiativet ble tatt, og omtaler det slik:- "Etter at vi hadde vært inne i Oslo og snakket med Universitetskollegiet holdt jeg pressekonferanse etter at jeg kom hjem. Da presiserte jeg overfor journalistene at nå måtte de ikke ha et oppslag om Universitetet i Kristiansand. Men neste dag slo Christiansands Tidende opp med en overskrift over hele førstesiden: Universitetet i Kristiansand. Dermed kom dette i Aftenposten, og dermed kom det til stortingspresidenten, Gustav Natvig Pedersen, som også var rektor ved Stavanger Katedralskole. Så skrev han til meg, ikke offisielt, men på et stykke papir med fin gammelmanns skrift, og spurte om hvordan jeg hadde fått dette til, og om han kunne få vite

hvordan han skulle gå frem. Det var på den måten det gikk til. Men nå hevder Stavangerfolk at det var de som var først ute, og at Kristiansand hele tiden har fulgt etter Stavanger".

For øvrig holdt daværende kirke-og undervisningsminister, Helge Sivertsen, på å bli vippt av taburetten på grunn av det vi hadde satt i gang. Per Lønning, som da var stortingsrepresentant, reiste nemlig spørsmål i Stortinget om hvordan man kunne tillate Kristiansand å begynne med slik undervisning. I den forbindelse var det ikke snakk om Stavanger i det hele tatt. Slik gikk det altså til at Stavanger med stortingspresidentens tyngde da kontaktet Bergen og fikk satt i gang det samme, og da hadde så vidt jeg husker Natvig Pedersen Kjølsv Egeland som vikar for seg som rektor på Katedralskolen i Stavanger. Dermed brøt det løs i Stavanger..."

- Men vi var opptatt av universitetstanken, sa Hauge, blant annet i en senere samtale med Kristiansands kulturdirektør Edvard Brøvig, og reiste inn til Oslo for å drøfte det med Helge Sivertsen. "Men først var vi innom vår egen representant, Jens Haugland, som da var justisminister, for han ville gi oss noen gode råd om hvordan man oppførte seg hos en statsråd. Vi måtte for all del ikke fortelle at vi hadde vært innom Haugland, for det var det verste som kunne skje at man gikk fra en statsråd til en annen for å bruke dette i forhandlingene. Vi hadde med oss et kart og det la vi på pulten til Helge Sivertsen da vi kom inn til ham. Jeg hadde i sin tid gått på pedagogisk seminar sammen med Sivertsen. Ja, mine herrer, sa Helge Sivertsen, skal man bygge et universitet, så krever det store arealer. Arealer, sa Rostoft, vi har nok av arealer (og pekte på 2000 mål i Jegersberg-Presteheia). Alt dette kan legges ut til universitet. -Ja, det var litt av en opplevelse."

Senere gikk det slag i slag, alltid med Hauge som viktig pådriver for et universitet på Sørlandet. Og også som aktør, i hvert fall fram til han for oss andre så spontant og uventet forlot direktørstillingen ved Agder distriktshøgskole forsommeren 1971. Men Lars Aase tok over; en kraft Hauge hadde den største tiltro til.

I sin korte tid ved ADH var Hauge en drivende men også krevende sjef for oss andre få som la planene og hadde det faglige ansvaret helt fra starten. Som oss kom han i juli 1969 til vår fullstendig uinndelte og uinnredede etasje i Norske Folk gården ved Wergelandsparken. Da hadde jeg dagen før fått telefon fra ekspedisjonssjefen om at Hauge

var engasjert som direktør og Andreas Vollan og jeg som ansvarlige for undervisningen, jeg som konstituert undervisningsleder til Tormod Hermansen kunne tiltre året etter. Jeg måtte straks ringe Hauge som ble noe paff fordi han ventet telefon fra Statsråden. Beskjeden fra Oslo var at alt måtte være klart til å ta opp og imot det første kullet på 50 studenter ultimo august. Dette ble sommeren helt uten ferie for noen av oss. Hauge spurte senere, omsorgsfull som han ofte var, min kone Kirsten om han slet meg ut, og svaret var ja! Et svar som utløste et noe forskrekket lite smil i hans ikke ubekymrede ansikt.

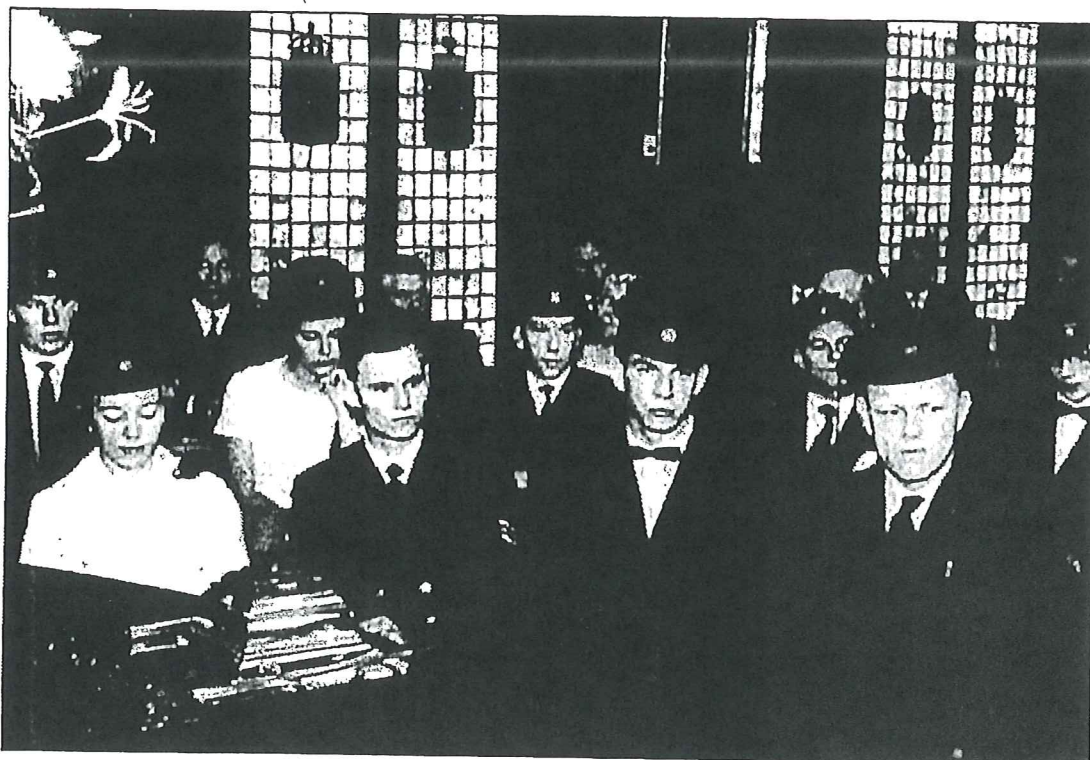
Sikkert var det i hvert fall at vi alle sto på noe forferdelig, men at vi også hadde det uhyre interessant. Vel var det nok den artigste og mest improviserende perioden i vårt liv. Fram til desember til ADH fikk eget styre fungerte Universitetskomiteen som styre for oss, og det gikk bra.

Den første perioden i distriktshøyskolens liv sto ellers i studentopprørets tegn, uten at det slo inn over oss. Men motstanden fra universitetets studenter og enkelte universitetslærere mot opprettelsen av distriktshøyskolene var veldig merkbar nasjonalt. På sitt verste ble vi som startet opp, karakterisert som lakeier for monopolkapitalismen og universitetsdødere.

Siden kom det likevel så vel AKP-MI-ere som mer moderate 68-ere inn i lærerstaben, og de sto slett ikke tilbake i innsats og engasjement. Universitetsmannen Hauge reagerte som flere av oss andre, med hoderysten på de voldsomme utslag av kritikk mot Ottosen-komiteen og DH-pionerene. I boka "Studenter og byråkrati" av Harald Berntsen på Pax forlag i 1969 ble Ottosen-komiteen, bl.a. med Kjølsv Egeland som medlem, "partert og anrettet på spidd."

Ja, det var en baluba, men fremfor alt en kamp om makten i og styringen av universitetene selv og de nye institusjonene. En mer velkommen grønn bølge slo også inn over oss, og ga oss økologisk og filosofisk orienterte allmennfag. Disse som et tiltrengt tilskudd til de "hardere" økonomisk-administrative fagene.

De to årene med Hauge som leder ble gode og ytterst lærerike år. Mange nye ble ansatt, og det første 2-årige studentkullet oppnådde ganske imponerende resultater. Kristiansand kommune sluttet godt opp om høyskolen. Dette kanskje noe i motsetning til at det første framstøtet fra Hauges side, søknaden om økonomisk støtte til undervisning i forberedende prøver fra høsten 1962, strandet i første om-

Fra den første immatrikuleringen i Kristiansand (Kristiansand Rådhus, bystyresalen) 29.10. 1962. Det er et utsnitt med 9 av de 29 studentene som ble immatrikulert

gang på at Kristiansand formannskap mente slik undervisning burde være et statstiltak. Velvilje overfor tiltaket i og for seg kom imidlertid til uttrykk. Og mest verdifullt, en mulighet antydnet ved at undervisningen ble knyttet til Kristiansand Katedralskole i stedet for til Museet. Dermed var museet som institusjon forhindret fra å komme videre. Inntil det noen år senere fikk startet opp manuduksjon til grunnfag/mellomfag i samarbeid med Folkeuniversitetet.

Dermed ble ordningen slik: Da Universitetet i Oslo vedtok å desentralisere undervisning til forberedende prøver i Kristiansand, ble denne lagt til Kristiansand Katedralskole med rektor Hauge som ansvarlig leder. Denne aktiviteten var "en forlenget arm" av Universitetet og uten direkte tilknytning til det øvrige arbeidet som ble drevet av Museet og senere av Universitetskomiteen for Sørlandet. Økonomisk støtte kom inn både fra Kristiansand kommune og Vest-Agder fylke. Senere overtok ADH denne virksomheten.

Da Hauge kom til Sørlandet, hadde landet bare to universiteter, universitetene i Oslo og Bergen. En indikasjon på vanskelighetsgraden ved å få et nytt i Kristiansand viser stortingsbehandlingen i 1963 av Kleppe-komiteens innstilling av 1960.

Denne komiteen, ledet av den senere finansminister Per Kleppe, foreslo et tredje universitet i Trondheim. Stortinget ville også, etter anbefaling av departementet, utrede Tromsø som en fjerde mulighet. Til initiativene som ble spilt inn fra Agder og Rogaland, som da gikk på å få til desentralisert universitetsundervisning, ble det et betinget ja, men med et kjempestort "men": - "Den virksomhet som er etablert i de to byer (Kristiansand og Stavanger) innebærer på ingen måte - slik det til dels har vært slått opp - noe løfte om universitet, den innebærer ikke engang noen utdeling av kønummer."

Til alt hell kom det snart en ny nasjonal komite på banen: Ottosen-komiteen av 1965, ledet av Kristian Ottosen, den profilerte direktøren for Studentsamskipnaden ved Universitetet i Oslo. Dens syn på desentralisert utdanning på universitetsnivå var for sin tid så ekspansivt at forventningsnivået, ikke minst på Sørlandet, steg dramatisk. Imidlertid hadde miljøene her tenkt seg en vei som kunne gå fra universitetsundervisningen i katedralskoleregi og senere museumsregi, til opprettelse av en universitetsfilial under universitetet i Oslo, til et fullstendig universitet. Men dessverre ble det klart i og med komiteens andre innstilling i 1967, at et femte universitet slett ikke var aktuell politikk.

Distriktshøyskolene skulle være tiltaket som skulle gi en nå så tiltrengt avlastning av universitetene, men trass i at lærerne som ble tilsett hadde forskerkompetanse, skulle det ikke drives forskning der: Forskningen skulle være universitetenes gebet. I talen til HiA-studentene ved åpningsseremonien 16.8.2002 understreket stortingsrepresentant Jon Lilletun, den tidligere utdanningsminister som HiA har hatt og fortsatt har så stor glede av, meget apropos den helt avgjørende betydning det har hatt for utviklingen mot universitetet at fagpersonalet ved høyskolen så bort fra forbudet og drev forskning. Resultatet av det er at HiA nå til og med har studier på doktorgradsnivå, sa Lilletun.

Ideen om distriktshøyskole ble særlig godt mottatt av oss som på den tiden drev desentralisert undervisning på handelshøyskolenivå i Kristiansand med Kristiansands Handelsgymnasium som base. Dette var en pioneraktivitet som fra midt i 1960-årene fikk et så betydelig omfang at Sørlandet var å betrakte som landsledende på feltet. Norges Handelshøyskole, med kristiansanderen rektor Dag Coward i spissen, viste seg langt mer villig til å desentralisere sine førsteårs studietilbud

enn universitetet i Oslo, som stort sett strittet imot med nebb og klør, bortsett fra med de forberedende prøvene etter hvert. Da de tre første distriktshøyskolene så spontant kom til sommeren 1969, kunne de faglige kreftene og fagtilbudet lett overføres som startgrunnlag for den nye institusjonstypen.

Det skulle også vise seg at økonomisk college modellen, som var aspirasjonen, spesielt i næringsliv og utredningsarbeid i Kristiansand, formelt ikke kunne la seg realisere. Dette om enn fagtilbudet, som lå nær opp til handelshøyskolens, langt på vei ble ført videre. Det er interessant å se at på tilsvarende vis ble fagtilbudet fra universitetsfilialkonseptet, som i utgangspunktet var universitetets, brukt i praksis innenfor distriktshøyskolen. Selv om altså betegnelsene økonomisk college og universitetsfilial ble gitt opp. Hauge har for øvrig i senere år tatt litt selvkritikk på at han ikke hadde den nærhet til økonomisk college arbeidet som han kunne ha hatt. Men han hadde jo så mange gjøremål!

Ellers viste en interpellasjon fra Jens Haugland at undervisningsministeren Kjell Bondevik ønsket seg en desentralisering av grunnfagsundervisningen, men at han i første omgang måtte gi dette opp på grunn av universitetsmotstanden. Ja selv et framstøt fra Hauge og Kristiansand lærerhøgskoles ansette rektor Wilhelm Aarek for å få gi sommersemester-undervisning for lærere, lokalisert til lærerskolen og administrert av UVIK - Universitetsundervisningen i Kristiansand, måtte bare gis opp. I likhet med lærerkrefter fra Handelsgymnasiet og Katedralskolen, sto kolleger fra Lærerskolen for mye av den høyere undervisningen som foregikk i Kristiansand, de to sistnevnte gjerne i regi av UVIK. UVIK var jo som museet, før ADH for alvor tok over, et viktig verktøy for undervisning. Et verktøy som Hauge, som katedralskolens rektor, meislet ut og disponerte over.

Begge Agder-fylkene sto sammen i konkurransen med Rogaland om å få distriktshøyskole i første omgang. Det lå opprinnelig i de nasjonale politiske kortene at den kunne komme enten her eller der, og statsråd Kjell Bondevik brukte selv utsagnet "enten Stavanger eller Kristiansand" på et avgjørende stadium i prosessen. De to konkurrenter mobiliserte politisk i en grad som fikk distriktshøyskolens eminente forkjempere i departementet, mine gamle sjefer, ekspedisjonssjef Enevald Skadsem og seksjonsleder Ingjald Ørbeck Sørheim, til å si at det måtte bare bli begge to.

Trass i at det fra flere hold har vært hevdet at forholdet mellom Aust-Agder og Vest-Agder til tider har vært ganske problematisk, og at det ofte var krisemaksimerende innslag i pressen, kommer en ikke utenom at det meste har gått veien, som det nå sies så moderne. Som Agder Akademi og Universitetskomiteen, den første og den senere, ble ADH, Agder distriktshøgskole, etablert som hele Agders. Som HiA, Høgskolen i Agder, er det med dens avdelinger i Kristiansand, Grimstad og Arendal. Alle til og med skiftevis ledet av styrerepresentanter fra begge fylkene. Sett i det lange perspektivet, fra 1976 til HiA-fusjonen i 1994, samarbeidet landsdelens seks høyskoler, Agder distriktshøgskole, Agder ingeniør- og distriktshøgskole, Agder musikkonservatorium, Aust-Agder sykepleierhøgskole, Kristiansand lærerhøgskole og Kristiansand sykepleierhøgskole (ADH, AID, AMK, ASH, KLH, KSH), oftest greit seg i mellom og innenfor sitt felles landsdelsstyre, Agder høgskolestyre (AHS).

Også Agderforskning, som regionstyret medvirket til å få etablert, og som Agder Akademi var medstifter av, er blitt et nyttig instrument for regional samdrøktighet. Ja, Hauge selv gikk etter hvert inn for en desentralisert høyskolemodell i tiltro til at bare den kunne gi full politisk oppslutning om universitetet fra hele landsdelen, og dermed nasjonalt gjennomslag. Han hadde jo heller aldri sett høyskolene og fagfolkene der som isolert ressurs, men også sett kollegene i andre viktige sørlandsbaserte institusjoner som Flødevigen, fylkenes museer og bibliotekene.

I Hauges senere leveår gledet han seg stort over HIAs framgang og så den fusjonerte høyskolen som den faktor som kunne gi det endelige gjennombruddet i universitetssaken.

På nedtellingsklokka, som statsminister Kjell Magne Bondevik satte i gang ved innvielsen av Campus Gimlemoen, står det ventelig, når dette leses, at det er mindre enn 800 dager igjen til Agder Universitet kan bli en fullbyrdet kjensgjerning. Den kjensgjerningen hadde den gamle hedersmann Halvor Vegard Hauge fortjent å få oppleve! Han ville også gledet seg stort over at hans akademi på dets 40-årsdag 27. oktober 2002 revitaliseres som et modernisert vitenskapsakademi. Med en annen driftig dr. philos, professor Ernst Håkon Jahr, for tiden også Høgskolen i Agders samlende rektor, som leder og initiativbærer.

2002

ÅRSSKRIFT

NR. 11

CHRISTIANSSANDS
BYSELSKAB

Forord

Så er vi på banen igjen, Christianssands Byselskab med sitt årsskrift, for 11. gang. Stadig er ønsket «å styrke og utvikle bevaringstanken og skape forståelse for å ta vare på verdier av kulturell interesse», som det heter i statuttene. I den hensikt tar selskapet forskjellige virkemidler i bruk, kulturarrangementer med lokale tema, guidede rusleturer, avisartikler o.s.v. Avsetningen på årsskriftet tyder likevel på at *dette* prosjekt for tiden kan være det nyttigste.

Selvsagt vurderer redaksjonskomiteen fortløpende retning, form og innhold for skriftet, med tanke på å beholde aktualitet og interesse. Men Aftenpostens landsomfattende undersøkelse i fjor tilsier *ikke* de store endringer for vårt vedkommende - foreløpig. Den viste nemlig at i Kristiansand var selskapets årsskrift den mest solgte trykksak (Aftenposten 18. des. 2001).

Derfor byr vi fortsatt på ganske *varierte* stoff, forfattet av kvalifiserte personer både i og utenfor selskapet. Det spenner fra pioneren Halvor Vegard Hauges kamp for landsdelsuniversitet til seilmaker Johan Larsens innsats for byens gutter i mellomkrigstiden, fra Falconbridges etablering i byen til «tamburnissens» kamp bak dus-tromma på holkeføre. Og selvsagt - endel historisk stoff om skoler, interessante bymiljøer o.l.

Utgivelsen av skriftet er fortsatt avhengig av næringslivets annonsebidrag, de offentlige myndigheters velvillige innkjøp i representasjonsøyemed og de mange privatpersoner som ved skriftlige bidrag og/eller kjøp bekrefter interesse for foretagentet. Redaksjonskomiteen ved Edvard Brøvig, Tom Otto Goversen, Paul Otto Johnsen, Erling Justnes, Helge Sæther og Reidar Sødal takker dere alle.

Redaksjonskomiteen